

Calluna

36 (3) 2019

Calluna

ÅRG. 36 2019 NR 3
ISSN 2000-2335

Utgiven i samarbete mellan

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Redaktör: Birgitta Herloff Ansvarig utgivare: Birgitta Lindqvist

Redaktionskommitté: Eva Andersson, Evastina Blomgren, Kurt-Anders Johansson, Michael Johansson, Erik Ljungstrand

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Bankgiro: 5155-4400 Årsavgift: 150 kr

Adress: c/o Studieförbundet Sjuhärad
Yxhammarsgatan 8-10 503 31 Borås

Hemsida: <http://vbotaniskaforening.se>

E-post: info@vbotaniskaforening.se

STYRELSE:

Ordf: **Birgitta Lindqvist**
Forbondegatan 27 462 41 Vänersborg

0701-736214

birgitta.lindqvist97@gmail.com

V ordf: **Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ**
Odengatan 24 C 521 46 Falköping

0709-667959 hem: 0515-16759

sundh.miljo@telia.com

Sekr: **Rolf-Göran Carlsson**
Södra Bergvägen 13 541 31 Skövde

0500-471411 / 0705-713435

rolf-goran.carlsson@telia.com

V. sekr: **Peter Laudon**
Ryttaregårdsvägen 14 532 73 Varnhem

0511-60586 / 0706-520911

peterlaudon1@gmail.com

Kassör: **Olof Janson**
Kårtorp 1 533 97 Götene

0511-53026, 53016 / 0705-690386

Övriga: **Gösta Börjeson**
Dammgatan 10 566 32 Habo

036-40611 / 0705-957096

gosta.borjeson@telia.com

Kurt-Anders Johansson
Henrik Gjutares gata 36 B 541 45 Skövde

0500-411780 / 0706-301736

johansson.kurt-anders@telia.com

Michael Johansson
Bodagatan 27 507 42 Borås

0704-552247 / 0723-184581

ambrosia20@live.se

Erik Ljungstrand (se högerspalten)

Enar Sahlin (se högerspalten)

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Michael Johansson, Enar Sahlin

Ekursionskommitté: Peter Laudon, Erik Ljungstrand

Hemsidesansvarig: Lennart Sundh

Botanik i Väst-ansvarig: Lennart Sundh

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 Årsavgift: 150 kr

Adress: Botanhuset
Box 461 405 30 Göteborg

Hemsida: <http://www.bfig.se>

E-post: botaniska.foreningen@bfig.se

STYRELSE:

Ordf: **Aimon Niklasson**
Trolltjärn 18 436 40 Askim

0736-254461

aimon@bahnhof.se

V ordf: **Börje Wernersson**
Heljereds Byväg 13 428 36 Källered

0737-255678

borje.wernersson@gmail.com

Sekr: **Erik Ljungstrand**
Järholmavägen, pl 614 436 56 Hovås

0708-559628

V sekr: **Johan Grudemo**
Majstångsgatan 10 414 72 Göteborg

031-7151818 / 0725-032320

johan@kitas.se

Kassör: **Sören Svensson**
Båtsman Gräs gata 11 422 57 Hisings Backa

031-523865 / 0703-222403

soren.svensson@mbox303.tele2.se

Övriga: **Ragnhild Crawford**
Önneröd 150 442 72 Kärna

0303-226123 / 0766-226123

ragnhild.neil.crawford@gmail.com

Claes Gustafsson
Storesandsvägen 7 430 82 Donsö

0703-210641

claes.gustafsson@bioenv.gu.se

Enar Sahlin
Ekegränden 2 438 53 Hindås

0301-10848 / 0706-604919

enar.sahlin@telia.com

Staffan Wall
Gibraltargatan 44 412 58 Göteborg

031-160560 / 0766-346240

wall@chem.gu.se

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Ekursionskommitté: Eva Andersson, Johan Ennerfelt,

Johan Grudemo, Lars Johnson, Erik Ljungstrand

Eftersitskommitté: Stina Andersson, Gunilla Tochtermann

Hemsidesansvarig: Aimon Niklasson

Botanik i Väst-ansvarig: Börje Wernersson

Ordföranden i VBF har ordet

Birgitta Lindqvist

Forbondegatan 27, 462 41 Vänersborg, birgitta.lindqvist97@gmail.com

Att vädret påverkar människan, djuren och växtligheten ganska mycket vet vi sedan tidigare. När värmen kom redan i april månad så tänkte jag "jaha, ännu en torr och varm sommar". Men inte blev det så. I alla fall här hos oss har det regnat ganska mycket i maj-juni och ganska många kyliga dagar har vi också haft. Det har gjort gott för växtligheten förstås och fyllt på grundvattennivåerna. Det verkar som att vissa arter i år har påverkats av förra sommarens torra och satta fart på fröbildningen, kanske för att säkra artens fortplantning. Vi har många aspar runt vår tomt och de har verkligen fröt av sig. I slutet på maj såg det ut som om det snöat på gräsmattan och drivor samlades på olika ställen.

Jag har heller aldrig sett så mycket prästkragar som i år. En del har nog sått in i samband med vägbyggen. Och det verkar vara gott om framförallt humlor, men även andra bin och insekter, i alla fall hos Åke och mig. I vår trädgård har vi flera bihotell, växter som olika pollinerare tycker om till exempel syrenbuddleja, lavendel, gullstav och kantnepeta.

Mycket roligt har hänt under våren. Äntligen blev vår bok "*Botaniska besöksmål i Västergötland*" färdig. Vi presenterade boken under årsmötet 4 maj i Göteborg. Själva "boksläppet"

gjordes redan under trandansens dagar vid Hornborgasjön 6-7 april. Vi har fått mycket beröm för en trevlig och fin bok. Det känns roligt efter allt arbete som lagts ner under många år. Den är lättsåld. I skrivande stund har vi sålt cirka 2400 av 5000 tryckta böcker, alltså knappt hälften. Den som är intresserad kan köpa den direkt av någon i styrelsen för 200 kronor eller beställa genom att sätta in 280 kronor på vårt bankgiro så skickar vi den.

Långresan gick, som bekant, i år till Östergötland. Kenneth Bergerson berättar därom på sidorna 12-19.

Lennart Sundh har inventerat vägkanter i Falköpings och Växjö driftområden för Trafikverkets räkning. Läs om en vägkantsexkursion på sidorna 6-7.

Trots mycket regn och kyla under vår och försommar så är det vid mitten av sommaren ganska torrt i markerna igen. Vi har ju faktiskt under juli fått riktig sommar, enligt mig, med lagom värme, badtemperaturer och ljumma, fortfarande ljusa kvällar. Härligt också för alla semesterfirare. Men det väntas ännu varmare väder i slutet av juli och då blir det väl ännu torrare i markerna. Hur som helst så önskar jag alla en lång fin höst. Vi har några exkursioner kvar, kom gärna och var med.

Inbjudan till BFiG 100 år

Välkomna till Botaniska Föreningens i Göteborg 100-årsjubileum!

Fredagen den 6 december 2019, med samling från kl. 18:00, firar vi vår förenings första sekel! I första hand är endast medlemmar i BFiG välkomna, för vi har varit tvungna att sätta ett tak för antalet vid 100 personer.

Vi kommer att bjuda på buffé och dryck och kuvertpriset är 300 kronor. Det blir lättsam underhållning med musik och sång samt olika former av berättelser om händelser i det förgångna och om människor som varit verksamma i föreningen. Vi hoppas kunna visa ett stort antal bilder som anknyter till vår historia och på de personer som varit de stora entusiasterna. Kanske blir det också några tankar om framtiden.

Egentligen instiftades föreningen den 19 december 1919 men då det infaller så nära julfirandet har vi valt att tidigarelägga evenemanget som kommer att gå av stapeln i Bostadsrättsföreningen Masthuggets föreningslokal, Masthuggets hus vid Klingners plats 1.

Fjällgatans besöksgarage kan användas vid behov och busshållplatsen heter Paradisgatan, linje 60. Både garaget och busshållplatsen ligger i samma kvarter som lokalen. En gångväg leder ner till Klingners plats från Fjällgatan.

Bindande anmälan senast 1 november till:
aimon@bahnhof.se, telefon 0736-25 44 61
eller birgitta.herloff@gmail.com, telefon 031 - 12 23 90.
Inbetalning göres i samband med anmälan till Pg 52 41 55-9.
Glöm inte att ange ditt namn vid inbetalningen.

Botaniska Föreningen i Göteborg

Program för perioden september 2019 - februari 2020

Torsdag 26 september, kl. 19:00: *Petra Fransson*, forskare vid SLU, föreläser om **skogens mykorrhiza**. Denna kväll ägnar vi åt den spännande värld och biologi som finns i underjorden. Vi får bekanta oss med senaste nytt på forskningsfronten om denna viktiga organismgrupp (svampar), som samverkar "i det tysta" med växtvärlden. Mykorrhizasvampar är främst viktiga för trädens näringsupptag, men de hittas även i mossor tillsammans med andra svampar. Vad har de för roll där? Eftersitt till självkostnadspris (50 kr), med obligatorisk anmälan till Stina Andersson (031-55 10 24, 0702-91 23 49) senast den 23 september. Om du får förhinder måste du lämna återbud.

Torsdag 24 oktober, kl. 19:00: **Växter jag mött.** Traditionsenligt visar medlemmar bilder från årets aktiviteter. Alla *medlemmar i BFiG* är denna afton varmt välkomna att dela med sig av årets fynd och botaniska upplevelser från när och fjärran. Du kan ta med dig digitalfoton, dior eller pappersbilder, herbarieark eller konvolut för att visa dem för oss andra. Du kan berätta om goda minnen, framföra "allmänna funderingar" eller delge tips på intressanta utflyktsmål. Anmäl dig gärna till ordföranden redan några dagar i förväg, så att han kan planlägga kvällen på bästa sätt. För digitala bilder gäller att dessa helst bör föreligga i "rent" JPEG-format eller som powerpoint, och kom gärna en halvtimme innan för att kontrollera att allt fungerar om du är lite ovan bildvisare.

Onsdag 6 november, kl. 19:00: Bestämningkväll. *Erik Ljungstrand* hjälper till att bestämma nordiska kärll- och sträfväxter som ni inte lyckats namnge eller kanske känt er osäkra på, samt presenterar den viktigaste bestämmingslitteraturen avseende dessa. Vilka karaktärer är goda? Vilka är mindre bra? Tag med er de belägg eller fotografier som ni undrat över, eller lyssna bara och lär. Samling vid entrén.

Torsdag 21 november, kl. 19:00: *Torbjörn Tyler*, museiintendent vid Lunds Universitet, talar om den intressanta **mossinventeringen i Skåne**. Lunds Botaniska Förening drog 2007 igång en landskapsomfattande inventering av Skånes mossflora. Den var mycket bristfälligt känd och man har gjort massor med spännande nyfynd. Det är väl känt att många mossor drabbats hårt av sentida miljöförstöring och landskapsomvandling, varför många arter befaras ha försvunnit från landskapet eller bedöms vara starkt hotade. Torbjörn redovisar hur långt projektet kommit idag.

Fredag 6 december, kl. 18:00: 100-årsjubileum i Masthuggets hus. Var god se speciell inbjudan på vidstående sida.

Torsdag 30 januari 2020, kl. 19:00: Hälsinglands flora. *Björn Wannberg* berättar om detta omfattande floraverk, med särskild tyngd på två av dess särdrag, jämfört med andra floror. Florans första del domineras av detaljerade vegetationsbeskrivningar framtagna med statistisk bearbetning av inventeringsdata, medan dess andra del, ”Arter” i mycket högre grad än andra landskapsfloror beskriver växternas hela livscyklar och betonar ekologiska aspekter.

Torsdag 27 februari 2020, kl. 19:00: Läkevaxter. *Christoffer Pencak* ger oss en inblick i olika slags läkevaxter från andra världsdelar som har använts och alltjämt används mot olika krämpor. Han kommer även att berätta om en del läkevaxteralternativ vid vissa vanliga ohälsotillstånd som t.ex. värk, högt blodtryck, inflammationer, nikotinberoende, depressioner, stress, ”parkinson” etc. Kanske tar han också upp en och annan vildväxande svensk läkevaxt... Eftersitts till självkostnadspris (50 kr), med obligatorisk anmälan till Stina Andersson (031-55 10 24, 0702-91 23 49) senast den 24 februari. Om du får förhinder måste du lämna återbud.

LOKAL för våra föredrag är, om inget annat anges, Botanhusets (f.d. Botaniska institutionens) hörsal på Carl Skottsbergs gata 22 B i Göteborg.

Tyvärr går det inte att ställa upp husets entrédörr i samband med mötena, men någon medlem kommer att finnas i närheten av entrédörren för att släppa in dem som kommer i tid. Om du skulle råka bli försenad till ett föredrag kan du knacka på hörsalens bakre fönster (gå uppför backen till vänster om entrén), så kommer det snart någon och öppnar för dig.

ALLA är välkomna till föredragen häröver, vilka arrangeras av Botaniska Föreningen i Göteborg, även de som (ännu) endast är medlemmar i Västergötlands Botaniska Förening, liksom vänner och bekanta till medlemmarna. Vi samarbetar dessutom med Studieförbundet.

Börjes blomkluringar

Bättre gå på torra land än slamkrypa.

Hellre lusfrön än gnetter.

Hellre brudslöja än burka.

Hellre rinnande vatten än barn som krus-bär.

Hellre mandelblomma än tonsill.

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening

Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2019 (del 2)

För exkursionerna gäller:

- **Deltagande i exkursion bör – om inte annat anges – anmälas till Johan Grudemo, 0725-03 23 20,** gärna med sms. Ange vilken exkursion det gäller, namn, telefon samt om du har tillgång till bil och kan ta med passagerare. Bilburna bör alltid anmäla sig – för planeringens skull – och om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om de är flera). Endast de som är anmälda kan informeras om sena ändringar i programmet eller om exkursionen skulle behöva ställas in (kontrollera gärna även på www.bfjg.se eller *Botanik i Väst* på Facebook). Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas, om inte annat anges. Glöm inte lupp och anteckningsbok!
- Ta med matsäck – även på kvällsturerna, om du så önskar.
- Samlingstiderna avser tid för avfärd, så var på plats i tillräckligt god tid innan.
- Samåk i största möjliga utsträckning; på många lokaler är parkeringsmöjligheterna begränsade.
- Rekommenderad ersättning till bilägaren är 24 kronor per mil, att fördelas mellan alla i bilen (alltså även föraren), om inte annat har avtalats.
- Eventuella frågor ställs till Eva Andersson (031-58 31 41), Lasse Johnson (0767-66 82 20), Birgitta Lindqvist (0701-73 62 14) eller direkt till exkursionsledarna.

Lördag 12 oktober: Lavexkursion till **Näverkärr** längst ut på Härnäset med *Svante Hultengren* och *Lars Arvidsson*. Svante håller på med en återinventering av "Storskogen" och har där hittat mer än 40 nya lavar för området, så vi kan förvänta oss att få se en hel del "nytt", vid sidan av de sedan gammalt kända rariteterna. Ca 2 km vandring i mestadels lätt terräng. Samling vid Botanhuset kl. 8:00, eller på parkeringen vid Näverkärr kl. 10.00. Anmälan senast 10 oktober.

Lördag 19 oktober: Heldag då vi tittar på minst åtta **jordstjärnearter** under ledning av *Olof Janson*. I Forshem finns sex arter (krag-, kant-, kam-, frans-, fyrflikig och rödbrun jordstjärna) i kalkbarrskog. I närheten finns också svedjenäva som vi besöker, om den fortfarande blommar. I Lugnås tittar vi på en nyfunnen lokal för den mycket sällsynta sträva jordstjärnan. I Eggby tittar vi på vår största art, hårig jordstjärna, som kan bli 3 dm i diameter. I bästa fall blir det också en nionde art, mörk jordstjärna, i Säter. Samling kl. 7:45 vid Botanhuset och kl. 10:00 vid Forshems kyrka. Avslutning vid Eggby kyrka ca kl. 18:00. Samarrangemang med Götene-Kinneulle Naturskyddsförening.

Onsdag 12 februari 2020: **Inkursion** genom växthusen i Botaniska Trädgården med *Magnus Neuendorf*, som förmedlar mångårig kunskap om växthusens och världens flora under några kvällstimmar i vintermörkret. Många exotiska växter finns att beskåda för den som längtar efter att "få se något grönt". Samling vid Växthusentrén kl. 18:00. Anmälan senast 10 februari.

Artrika vägkanter i Falköpingstrakten

Birgitta Lindqvist (text)

Forbondegatan 27, 462 41 Vänersborg, birgitta.lindqvist97@gmail.com

Lördagen den 6 juli samlades vi vid Stens-
torps kyrka nordost om Falköping, för en
exkursion längs artrika vägkanter i kom-
munen under ledning av Lennart Sundh.
Vi blev sammanlagt tolv personer iklädda
gula västar (dock inte att förväxla med de
gula västarna i Paris) för att tryggare kun-
na botanisera längs vägkanterna.

Som ni förmodligen redan vet så har
ängarna med blommor och bin minskat
drastiskt under efterkrigstiden. Bland an-
nat har jordbruket förändrats med stora
åkerarealer, ensidigt odlade grödor och
bekämpningsmedel med mera på bekost-
nad av öppna ängs- och betesmarker.
Dock hyser vägkanterna på många håll
ännu en artrik ängsflora. Detta är mycket
viktigt för våra pollinatörer.

Redan i mitten av 1990-talet startade
projektet, på uppdrag från Trafikverket
(dåvarande Vägverket), med att avgränsa
"Artrika vägkanter" i Sverige. Men det
var först in på 2000-talet som arbetet kom
igång på allvar.

Lennart Sundh började inventera artrika
vägkanter inom Falköpings driftområde
på uppdrag från Trafikverket 2012. Fal-
köpings driftområde utgörs av Falköpings
kommun samt mindre delar av några an-
gränsande kommuner. Inventeringarna har
inriktats på kärlväxter och fjärilar samt i
viss mån andra grupper som steklar och
svampar. Det är endast det statliga vägnä-
tet som kartlagts.

Inventeringarna inom Falköpings drift-

område har pågått till 2015–16. Efter det
har Trafikverket fin slipat och ytterligare
preciserat inventeringarna. Resultatet av
inventeringarna är ett gediget kunskaps-
underlag för miljöarbetet i Region Väst
som även ska användas som skötselunder-
lag för drift och underhåll av vägkanter.
Idag finns inom Falköpings driftområde
ett drygt 100-tal artrika vägkanter. Dessa
har skyltats upp med den kända skylten
"Artrik vägkant".

Under lördagen fick vi ta del av ett antal
artrika vägkanter nordöst om Falköping i
trakterna av Häggum, Dala och Stenstorp.
Vädret var mestadels perfekt för exkur-
sion; lagom varmt och en del moln. Reg-
net hängde i luften men det var bara un-
der den sista timmen av exkursionen som
regnkläder och paraply plockades fram.
Vi antecknade och hann se mycket i de
artrika vägkanterna. Ängsblommor som
är rödlistade eller hotade, kalkindikerade
växter och vanligare arter. Jag kan nämna
några: bockrot, brudbröd, darrgräs, gull-
viva, kungsmynta, svart- och rödkämpar,
vildlin, vädcklint, åkervädd, ängsnäva,
rödcklint, olika mårar, gråfibbla, smällg-
lim, smalbladig lungört, knutnarv, slank-
starr, lund- och kalktrav, skallror, cikoria,
slankstarr och många fler.

Av orkidéer såg vi skogsnycklar och
brudsporre. Där fanns även rödlistade ar-
ter som backtimjan, jordtistel, klasefibbla,
plattsäv, sommarfibbla och vanlig back-
sippa.

Knölvial

Foto *Lennart Sundh*

Jättevädd

Foto: *Birgitta Lindqvist*

Längs en av vägkanterna växte rikligt av den rödlistade knölvialen. Vackert! Och vid en annan vägkant den ståtliga trädgårdstrymlingen jättevädd i rika bestånd.

Ängsblommorna vid vägrenen är också viktiga för våra insekter. Vi såg bland annat rödfransad björnsnappare, sotmätare, lukt- och slättergräsfjäril, stor vårtbitare, olika humlor och andra bin samt sexfläckig bastardsvärmare (som är rödlistad).

Lennart visade också på ställen med blottad sandjord som behövs för grävande insekter, bland annat steklar.

Vi samtalande även om när dikena bör slås. I de flesta artrika vägkanter är bästa tid för slåtter i augusti-september då ett-åriga växter hunnit fröa av sig. Viktigt är också att klipplet rensas undan för att inte göda marken. Ibland bör man även slå dikena tidigt i maj-juni om invasiva (som lupiner) och oönskade växter riskerar ta överhanden i vägkanten. Tidigt slagna vägkanter kan ofta också blomma rikligt på sensommaren.

Idag sår man in ängsblommor på många ställen där nya vägar byggs. Det gynnar insekterna. Visst har många blivit mer medvetna om den biologiska mångfalden numera, men det skadar inte att driva på beslutsfattarna i rätt riktning.

Ja, det blev en både innehållsrik och artrik dag i den viktiga mångfaldens tecken.

Avslutningsvis fick de som ville följa med Lennart hem för att titta på den rödlistade spjutsporren som växte i hans trädgård. Insådd 2016, sedan bortglömd och nu upptäckt! Tack för en trevlig dag!

Slättergräsfjäril Foto: *Birgitta Lindqvist*Artrik vägkant med cikoria och blåeld
Foto: *Lennart Sundh*

Hökfibblor ”söder om landsvägen” – anteckningar från södra Västergötland

Kenneth Hansson (text och bild)

Enebobacken 3, 511 58 Kinna, kenneth.hansson@aol.se

Anders Bertilsson i Mullsjö har skrivit en del i Calluna om hökfibblor i Västergötland. Torbjörn Tyler i Höör har också skrivit en del, bland annat två nycklar som man kan använda för att nyckla fram en art inom komplexet hökfibblor i Västergötland. Anders texter har meddelat hur utbredningen ser ut i vårt landskap, men mest haft fokus på området norr om riksväg 40 som ju skär genom Västergötland från Göteborg via Borås och Ulricehamn och vidare mot Jönköping i Småland. Detta bidrag ger en liten bild av hur det ser ut söder om riksväg 40, framför allt i Marks kommun.

Hökfibblor (*Hieracium* efter det grekiska ordet hierax som betyder hög) är

fleråriga örter med upprätt stjälk. Bladen är från smalt lansettlika till äggrunda. De är ofta samlade som en rosett kring basen av stjälken och dessutom finns ett till många stjälkblad. Blomkorgarna sitter samlade i stjälkens topp i en kvastlik samling. De tunglika blommorna är gula med oftast dåligt utvecklat pollen. På holken sitter smala mer eller mindre håriga holkfjäll. Frukten är brun med hårpensel.

Grunden till det vi idag vet om hökfibblorna lades av Sigfrid Almquist som samlade fibblor under 1800-talets senare hälft. Från 1890 och fram till 1930-talets första hälft var det Hugo Dahlstedt, Karl Otto Edvard Stenström, Karl Johansson och Thorild Folin i Sverige, Johan Petter

Hökfibblor

Norrlin i Finland, Simon Oskar Fredrik Omang i Norge samt Knud Wiinstedt i Danmark som publicerade beskrivningar utifrån de fältstudier som gjorts. Även namnsättning och släktskap redovisades. När dessa personer gick ur tiden och det samtidigt inte fanns något större intresse för det de hade publicerat försvann deras resultat ner i glömska. Så förutom tre rapporter från Nils Hylander (1943 och 1949) och Ragnar Ohlsén (1947) om införda ”parkfibblor” fanns ingen forskning eller utgivning av ny kunskap om *Hieracium*. Inte förrän Torbjörn Tyler på Lunds universitet 1996 började intressera sig för den här glömda gruppen av växter. Han har sedan dess publicerat en stor mängd artiklar alltifrån beskrivningar av nya arter och landskapsnycklar till ”the last step to a full revision of *Hieracium* section *Vulgata*” i Sverige. I Västergötland har Anders Bertilsson och smålänningen Tommy Nilsson (styvfibblor) gjort mycket för den ökade kunskapen om hökfibblorna här.

Hökfibblor sätter nästan alla frukt utan att ha blivit pollinerade, det vill säga de är apomikter precis som daggkåpor och björnbär. Det är väl bara flockfibblan *Hieracium umbellatum* som uppträder som flertalet växter gör, alltså pollineras från andra individ av samma art. Apomixis får till följd att de nya individen som bildas blir exakta kopior av moderplantan. Ibland uppstår en mutation som förändrar en liten del av arvsmassan och för hökfibblorna blir då resultatet en bestående liten förändring i utseendet. Under årtusenden har det uppstått ett flertal sådana mutationer och på så vis har nya arter bildats. Från Västergötland har 190 arter samlats från 1800-talets slut. De finns på Nordiska herbariets samlingar på

Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm (gäller skogsfibblor, hagfibblor och styvfibblor). För att förenkla användandet och öka förståelsen av en så stor mängd arter har man delat in hökfibblorna i grupper där arterna inom respektive grupp är närmare besläktade med varandra. Det vill säga att de bedöms ha ett närmare gemensamt ursprung.

För närvarande finns (enligt dyntaxa) 16 grupper (eller sektioner som är den vetenskapliga beteckningen): dovrefibblor, fjällfibblor, klisterfibblor, krattfibblor, atlantfibblor, norrlandsfibblor, flockfibblor, skogsfibblor, klippfibblor, sallatsfibblor, glattfibblor, savojfibblor, svartfibblor, styvfibblor, ullfibblor och hagfibblor. Hagfibblor skrivs då *Hieracium* sect. *Vulgata*.

Hökfibblorna blommar från slutet av maj och fram till september. Dock med gruppvisa skillnader och även skillnader inom samma grupp beroende på var i vårt avlånga land vi letar efter dem. Så blommar till exempel skogsfibblor generellt tidigare än flockfibbla, men en flockfibbla vi ser i Skåne eller Halland kan ju blomma tidigare än en skogsfibbla i Norrbottens inland.

I denna uppsats tar jag bara upp fyra av grupperna, nämligen: krattfibblor (*H.* sect. *Bifida*), styvfibblor (*H.* sect. *Tridentata*), skogsfibblor (*H.* sect. *Hieracium*) och hagfibblor.

De uppgifter jag har med gäller enbart fynd gjorda av Anders Bertilsson, Tommy Nilsson, Kjell och Ulla Eriksson samt mig själv. De allra flesta är kontrollerade av Torbjörn Tyler, Lunds universitet, respektive Tommy Nilsson, Virserum. Det första fyndet daterar sig från 17 juni 2003 och det sista från 22 juni 2018. De var båda pinnfibbla (*Hieracium neopinnatifidum*).

Den första var från Nockakulla i Älekulla och den sista kom från Hagakulla i Kinna. Däremellan finns ytterligare 116 fynd som jag sammanfattningsvis redovisar här.

Skogsfibblor, *Hieracium* sect. *Hieracium*

- H. canipes* vargfibbla, 1 lokal
- H. contaminatum*, 1 lokal.
- H. crebriserratum*, 1 lokal.
- H. grandidens* praktfibbla, 1 lokal.
- H. pellucidum* granfibbla, 1 lokal.
- H. persimile* flikfibbla, 1 lokal.

Hagfibblor, *Hieracium* sect. *Vulgata*

- H. almquistianum* violfibbla, 3 lokaler.
- H. anfractum* tandfibbla, 1 lokal.
- H. barberefolium* vassfibbla, 1 lokal.
- H. cruentifolium* blodfibbla, 2 lokaler.
- H. cunctans* senfibbla, 1 lokal.
- H. lepidotum* gnejsfibbla, 4 lokaler.
- H. lepidulum* rödbetsfibbla, 2 lokaler.
- H. neopinnatifidum* pinnfibbla, 43 lokaler.
- H. pubicuspis* huskvarnafibbla, 1 lokal.
- H. punctillaticeps* bred guldkornsfibbla, 1 lokal.
- H. pseudodiaphanum* glandelfibbla, 2 lokaler.
- H. smolandicum* smålandsfibbla, 2 lokaler.
- H. subatronitens* trubbfjällig glansfibbla, 1 lokal.
- H. subsimile* vägfibbla, 1 lokal.
- H. triviale* hagfibbla, 25 lokaler.
- H. xanthostylum* grov rufsfibbla, 1 lokal.

Krattfibblor, *Hieracium* sect. *Bifida*

- H. basifolium* stänkfibbla, 6 lokaler.
- H. caesiomurorum* zebrafibbla, 3 lokaler.
- H. psepharum* smal krattfibbla, 1 lokal.

Styvfibblor, *Hieracium* sect. *Tridentata*

- H. acrifolium*, 4 lokaler.
- H. lineatum* linjefibbla, 2 lokaler.
- H. melinostylum*, 2 lokaler.

H. orbolense, 1 lokal.

H. subconspersum, 1 lokal.

I det aktuella området ”söder om landsvägen” finns det 59 socknar (distrikt) och från 24 stycken av dem har vi fynd, det vill säga i 40%. Flest fynd är tagna i Örby socken som står för 25% av fynden. Kanske inte så förvånande med tanke på att det är en av de allra största socknarna och att jag är bosatt där. De två mest funna arterna är som synes pinnfibbla och hagfibbla som hittats på 43 respektive 25 lokaler. Det är betydligt fler än den tredje mest funna, stänkfibbla på 6 lokaler. I Västergötland är pinnfibblan redovisad från 83 lokaler, hagfibblan från 126 och stänkfibblan från 28 lokaler. Ser vi på fynden från hela landet så ser det ut så här: pinnfibbla 885 lokaler, hagfibbla 2196 lokaler och stänkfibbla 300 lokaler.

De tre vanligast redovisade arterna i Västergötland är 1: hagfibbla, 2: pinnfibbla och som nummer 3 kommer linjefibbla. Stänkfibblan kommer på plats 6. I Sverige är motsvarande frekvens: 1: hagfibbla, 2: pinnfibbla och 3: sylfibbla. Stänkfibbla kommer på plats 10.

Av de arter som vi bara funnit på en enda lokal kan väl två nämnas lite extra. Senfibbla hittade jag i vägdiket utefter en liten parallell väg utmed länsväg 156 cirka 2,5 km norr om Skene den 6 juli 2012. Där stod 5-6 fibblor och jag stannade bilen och gick ur och snittade av en av dem. Det visade sig nu när jag skrev denna artikel och letade i artfakta på Artdatabanken att den bara finns noterad från åtta lokaler i hela landet och inte norr om södra Östergötland. Likadant med skogsfibblan *Hieracium contaminatum* som jag första gången fick syn på vid Helsingöns

folkhögskola när jag var på väg hem efter en tur till Åsa nere vid havet den 28 juni 2015. Det lyste alldeles gult av massor med fibblor på en gräsbevuxen hållmark intill vägen. Det visade sig att den också bara fanns noterad från åtta lokaler fast på sex platser. På två av platserna fanns två lokaler, i Nolhagaparken i Alingsås samt i Kulla-Gunnarstorp naturreservat mellan Laröd och Domsten norr om Helsingborg. Den nordligaste lokalen ligger i Stockholm på Fridhemsområdet alldeles norr om Bergianska trädgården. Av de två övriga lokalerna ligger en vid ett strandparti vid den nordvästra infarten till Karlskrona och den andra i ett gräsklätt skogsbryn mitt emot Frillesås kyrka i Halland. Denna fibbla är inte spontant vildväxande i Sverige utan har kommit hit med gräsfröimport under 1800-talet för insådd i parkområden och liknande. Det kan ju nämnas att nuvarande Hellsjöns

folkhögskola under de sista decennierna på 1800-talet och fram till 1949 var en kuranstalt, alltså en slags föregångare till våra dagars spa-anläggningar, och då har det kanske vid uppbyggnaden av denna verksamhet beställts frö från Tyskland.

Det är glädjande att se hur kunskapen om hökfibblorarternas förekomst i södra Västergötland ökat från när jag skrev mitt första inlägg i Calluna 2010 då mer eller mindre ingen kunskap alls fanns, till att vi nu till och med 2018 nu har uppgifter om 30 arter och var de finns (eller fanns).

Källor

Artdatabanken, artefakta hökfibblor -
artefakta.se

Den virtuella floran - linnaeus.nrm.se/flora

Dyntaxa - www.dyntaxa.se

Artportalen - www.artportalen.se

Börjes växtnötter

Vilka växter är det här undrar Börje Wernersson. Svar finns på sidan 29.

Reptilhjärna
Uthålliga förslag
Smältvatten
Slipad
Roman

Östgötaexkursionen 2019

Kenneth Bergerson (text)

Karduansmakaregatan 26, 415 17 Göteborg, kennethbergerson@gmail.com

Birgitta Lindqvist (foto)

BFiG och VBF anordnade en exkursion till södra Östergötland 23–26 juni 2019.

I bästa sortens midsommarväder, söndagen den 23 juni, samlades vi vid Rasta i Ödeshög: 17 göteborgare och västgötar, två norrmän och två östgötar. En av de senare var Anders Svenson, som tillsammans med Erik Ljungstrand skulle leda exkursionen. Efter att ha mjukat upp oss med en åkerkösa *Apera spicaventi* i vägkanten vid samlingsplatsen körde vi några kilometer till Kråkeröds naturreservat vid Vättern. Utmed vägarna blomnade som bäst den vackra stora blåklockan *Campanula persicifolia*, som sedan skulle följa oss nästan överallt under turen.

Reservatet utgörs av ganska branta klipphöllar och avsatser med torrängsvegetation ner mot Vättern. Huvudattraktionen här var förstas drakblomma, *Dracocephalum ruyschiana*, som blommade som bäst, men vi kunde även glädja oss åt exempelvis axveronika *Veronica spicata*, kalksvartbräken *Asplenium trichomanes* ssp. *quadrivalens* och den älskliga rödmiren *Anagallis arvensis* och förstas åt Eriks genomgång av hela det svenska stormaktsväldet, som råkar innefatta oxelns, *Sorbus intermedia*, naturliga utbredning i världen.

En biltur på 4 mil österut förde oss till Ica Supermarket i Mjölby. Vid ett hushörn mitt emot p-platsen besåg vi stinkmålla

Stinkmålla beskådas och fotograferas

Chenopodium vulvaria, som här har en sedan åtskilliga år stabil förekomst. Naturligtvis luktade vi på den också, och den stinker verkligen; sillake enligt Erik, ruttan fisk enligt Den virtuella floran. Vid jämförelse är de förtalade stinknäva *Geranium robertianum* och stinksyska *Stachys sylvatica* riktigt väldoftande.

Till nästa mål, Örbackens naturreservat utanför Skänninge, var det bara 10 minuters bilresa. Själva reservatet är ett rikkärr, men invid vägen dit låg en bred, sandig åkerremsa i kanten av en potatisodling, där Johan Grudemo letade fram några bestånd av sanddådra *Camelina microcarpa*. Där fanns också flera andra trevliga åkerogräs,

Många arter att se och fotografera i kärret i Örbackens naturreservat

som riddarsporre *Consolida regalis* och sminkrot *Lithospermum arvense*.

Kärret var besöksvänligt, med spänger över de våtaste partierna, och mycket artrikt. Allestädes stod, som sig bör i ett rikkärr, axag *Schoenus ferrugineus* och näbbstarr *Carex lepidocarpa*, och förstås orkidéer: skogs- och vaxnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii* och *D. incarnata* var. *ochroleuca*, flugblomster *Ophrys insectifera*, kärrknipprot *Epipactis palustris*. Mera sparsamt var honungsblomstret *Herminium monorchis*, men vi fann det här och där längs stigen.

Vid Fornåsa kyrka några mil norrut beskådade vi ullblad *Eriophyllum lanatum* invid kyrkogårdsmuren. Sedan vände vi söderut, ner mot Sommen, och tittade på stäpptimjan *Thymus pulegioides* ssp. *pannonicus* på dess enda lokal i landet i en grusig väggkant vid norra infarten till Boxholm. Dagen avslutades i Somvik, inte långt från Malexander. En ansträngande

vandring på en markväg över ett hygge gav rik belöning när utsikten öppnade sig över Sommen. I branten ovan sjön blomnade fortfarande ett rikt bestånd av stor sandlilja *Anthericum liliago*, tillsammans med bland annat blodnäva *Geranium sanguineum*, axveronika, slätterfibbla *Hypochoeris maculata* och hällebräken *Woodsia ilvensis*.

Efter denna vackra avslutning av dagens exkursioner körde vi till vår förläggning, hotell Föllingen invid sjön med samma namn. På parkeringen växte rikligt med ullört *Logfia arvensis*, som vi sedan såg mycket av de kommande dagarna; den tycks ha ett gott år. Vi checkade in i enkla men trevliga rum och åt middag på hotellet halv åtta: olika sorters pajer med sallad.

I ännu varmare väder, måndagen den 24 juni, och laddade med ”nistepakke”, som Roger och Norman kallade det, från frukostbuffén, körde vi söderut till Verveln, en nedlagd station vid järnvägen mellan

På spaning i ett vackert östgötskt landskap

Linköping och Kalmar. Där besåg vi en rönnspireahybrid *Sorbaria kirilowii* × *sorbifolia* invid en liten grusväg. Därifrån körde vi på småvägar i vackert landskap till Anders släktstuga Täftersborg vid sjön Täftflången i Västra Eneby socken. I den skuggade, rika ängen vid stugan fanns mycket ängsfibbla *Pilosella caespitosa*, tillsammans med backvicker *Vicia cassubica* och snårstarr *Carex pairae*.

Till Aspenäs i Horns socken gick vi några hundra meter längs en ”ärtväxtväg” med kråk- och backvicker *Vicia cracca* och *V. cassubica*, vippärt *Lathyrus niger*, backvial *L. sylvestris* och sötvedel *Astragalus glycyphyllos*. Framme vid en vik av Täftflången studerade vi en stor ek med avvikande bladform, vars historia Anders kartlagt, bland annat med hjälp av gamla fotografier; Erik bedömde den dock som ”vanlig” ek *Quercus robur*. Åter vid bilarna, i svalkande skugga, tog

en del av oss sent förmiddagskaffe, andra tidig lunch, innan vi fortsatte en bit längs grusvägen, till vägskalet nära Uddemåla, för att beskåda en förekomst av spindelört *Thesium alpinum*, oansenlig men i fin blomning.

Sedan blev det ”*Pilosella*-frossa”. Vid Vadstugan i Horns socken var huvudattraktionen hårig brandfibbla *Pilosella decolorans*. Längs grusvägen till den noterade vi bland annat vildtimotej *Phleum pratense* ssp. *serotinum*, med sin uppsvällda stamknöl, och gullklöver *Trifolium aureum*. Vid Säldefall, också i Horn, studerade vi tyskfibbla *Pilosella floribunda*, innan vi körde till Hycklinge kyrka, vid sydspetsen av Åsunden. På ruderatmark invid kyrkparkeringen förevisade Anders koreatry *Lonicera maackii*, tillsammans med andra arter som hör till denna typ av mark: oxtunga *Anchusa officinalis*, småsporre

Chaenorhinum minus, strimsporre *Linaria repens* och knölvial *Lathyrus tuberosus*.

De flesta bilarna behövde tankas, så vi körde till Mekonomen i Hycklinge. Där visade det sig att de flesta deltagarna behövde tanka glass i värmen, innan vi beskådade grå kvastfibbla *Pilosella polioderma* vid en husknut i närheten. Härifrån körde vi norrut till sjön Björkern och utmed dess strand till Valö, en festplats med 50-talskänsla men tydligen fortfarande i bruk. Vid bron ut till ön noterade vi brunstarr *Carex acutiformis* och tulkört *Vincetoxicum hirundinaria*; denna för en västsvensk så ovanliga växt blir ju påtagligt mycket vanligare i öster. Huvudnumret här var annars gisselfibbla *Pilosella flagellaris*, som växte i slänten vid badbryggan. Vid parkeringen på ”fastlandet” fikade vi, och vid strövtåg längs stranden upptäcktes ytterligare tre starrarter: rank-, bunke- och tuvad hundstarr *Carex elongata*, *C. elata* och *C. nigra* var. *recta*.

Vi fortsatte genom det idylliska Björk-

fors till Tranvik en bit åt nordväst. I en till synes trivial skogsbacke växte ärtvicker *Vicia pisiformis* i stor mängd, och de första hade just börjat blomma; detta är kanske landets rikaste lokal, enligt Anders. I anslutning till lokalen fann vi dessutom den vackra ängsklockan *Campanula patula* och återigen gullklöver. Ett stycke vidare längs vägen stannade vi för den ståtliga umbellaten spenört *Laserpitium latifolium* och korskovall *Melampyrum cristatum*, båda vanligare i Östverige än hos oss.

Vid en vägbank över en vik av Åsunden stannade vi för att bese ett rikt bestånd av vejde *Isatis tinctoria*, en färgväxt – använd till den svenska flaggans blå – som man annars mest finner vid havsstränder på östkusten. Erik kunde också visa både stor och liten getväppling *Anthyllis vulneraria* ssp. *carpatica* och *A. v.* ssp. *vulneraria* var. *vulneraria*.

Sedan blev det lååång bilkörning genom Kisa och Malexander och norrut till Larsbo; Anders ville nämligen gärna eftersöka ett tidigare uppgivet ”amerikanskt vinbär”

Erik förevisar och föreläser

Det blev mycket skådande och fotograferande

i anslutning till ett gammalt torpställe. Vi körde i karavan, och det fungerade mestadels bra, men här kom några bilar på avvägar uppe i skogarna. Jag körde bakom Sörens blekgröna Volvo, och i kurvorna – de var många – tappade jag ibland synkontakt med hans bil. Vid en Y-korsning såg jag precis en ljusgrön bil försvinna åt höger och följde förstås efter, för att efter någon kilometer stå på gårdsplanen i Malgeryd bakom en just parkerad bil, som dock inte var Sörens, men ganska lik. Det blev till att vända för mig och Neil, som låg bakom, och återvända till korsningen, dit Sören så småningom återvände och ledde oss på den rätta vägen.

Vid Larsbo blev det en varm och dammig vandring över ett hygge till torptomten, som var övervuxen med snöbär *Symphoricarpus albus*. Alldeles invid skylten som markerade den gamla

torpstugan stod ett vinbär som såg ”skumt” ut; fruktställningen liknade mest svarta vinbär, men bladen doftade inte. Varken Anders eller Erik ville ta ställning på platsen, men belägg togs förstås för fortsatt undersökning. På återvägen över hygget noterade Johan den sällsynta aspfjärilen *Limenitis populi*.

Efter middagen på hotellet – rostbiff med potatissallad – gick några av deltagarna i den ljumma kvällen ner till badstranden vid campingen och kom tillbaka med groddplantor av en växt som bildade en bård längs sandstrandens högvattenlinje. Erik var konfunderad och fick rycka ut själv – hans ära stod ju på spel. Naturligtvis löste han gåtan; det var skott av asp, *Populus tremula*. Det är sällan man ser aspens groddplantor, säger Erik, men efter vårens överväldigande frösättning hade frön spolats upp på stranden och bildat denna massförekomst.

Tisdagen blev en ännu varmare dag; biltermometern visade 28 grader på eftermiddagen. Vi körde norrut, genom eklandskapet kring Stångån och sjön med det vackra namnet Järnlunden, med holmen Fläsklösen. Dagens första stopp blev naturreservatet i Brokind – betoningen ska ligga på andra stavelsen, sa infödingarna i bilen – där den stora attraktionen var den sällsynta stubbdaggkåpan *Alchemilla samuelssonii* i den betade ekhagen.

Ytterligare norrut, inte så långt från utkanterna av Linköping, ligger gården Stubbetorp. Ägarna var vidtalade, men inte hemma, så vi kunde parkera på gårdsplanen. Här har en av de tidigare brukarna, uppenbarligen med intresse för udda trädgårdsväxter, planterat diverse träd, ris och örter i en skogsbacke. Enligt Anders efterforskningar har inplanteringen skett före 1936. I anslutning till uthusen växte ängsnäva, *Geranium pratense*, och längre bort vadade vi genom frodiga bestånd av tysk ginst, *Genista germanica*; underligt med sådan rikedom med tanke på artens tynande tillvaro på sin enda kvarvarande naturliga lokal i landet, i Halland.

Av udda träd i skogsbacken kunde noteras dvärglönn *Acer monspessulanum* och weymouthtall *Pinus strobus*, av örter lundgamander *Teucrium scorodonia*. På återvägen beundrade vi vid gården ett pampigt bestånd av ulltistel *Onopordum acanthium*, och därintill ett mer blygsamt bestånd av rörsvingel *Schedonorus arundinaceus*, normalt en havsstrandsväxt. I en stenig ängsbacke i anslutning till gården åt vi lunch. Några ystra deltagare, mer intresserade av växter än mat, letade upp bland annat skuggnäva *Geranium pyrenaicum* och mellanmalva *Malva alcea* × *moschata*.

Ytterligare närmare Linköping, i Högs-torp i Slaka socken, vandrade vi genom högvuxen kvarstående vegetation – antagligen ett fästingparadis – i trädgården vid ett gammalt soldattorp. Vi kunde notera alpjättevädd *Cephalaria alpina*, krollilja *Lilium martagon*, rysshesperis *Hesperis pycnotricha* och röllikekrage *Tanacetum macrophyllum*. I bortre delen uppmärksammade Erik enstensöta *Polypodium* sp., som av vissa tecken att döma kunde vara dansk, men detta måste undersökas i mikroskop när sporangierna är utbildade senare i sommar eller höst.

I Åsmestad, nära utkanten av Linköping, stannade vi för att beundra ett stort, vackert blommande bestånd av fransglim *Silene multifida*, innan vi tog oss genom staden till småbåtshamnen vid Stångån. Efter fika vid parkeringen gav vi oss ner till bryggan vid ån. Anders och Erik fiskade upp en del ”vattenslafs”, som den invasiva smalvattenpest *Elodea nuttalli* och hornsärv *Ceratophyllum demersum*, innan vi på allvar började söka efter den stora rariteten på platsen, kasgräs *Scolochloa festucea*. Detta sällsynta gräs har nog många längtat efter att få se, bland dem inte minst vår norske deltagare Roger Halvorsen, medlem – och kanske grundare? – av den informella ”Stråforeningen”. Det var inte alldeles lätt att urskilja kasgräset bland allt jättegröe *Glyceria maxima*, men Johan hittade ett exemplar med utslagen vippa, som kunde studeras och fotograferas. Kasgräset skiljs genom klivna bladslidor enligt Kroken, men den bästa karaktären är det långa snärpet, i motsats till jättegröets korta och avhuggna.

I norra delen av Linköping ligger industriområdet Tornby, med gammal trädgårdsmark i anslutning till järnvägen.

Här kunde intresserade studera häckkaragan/sibirisk ärtbuske *Caragana arborescens*, rosentry *Lonicera tatarica*, coloradogran *Abies concolor*, californiaralia *Aralia californica*, äkta valnöt *Juglans regia* och jättevädd *Cephalaria gigantea*.

Dagens sista stopp gjorde vi vid jordhögar söder om järnvägen i Linköping, på Alkagatan. På en grusplan i anslutning till lokalen parkerade vi lite ostrukturerat, vilket innebar att en lastbilsförare fick manövrera en del innan han fick sin stora bil på plats. När han sedan körde därifrån i sin BMW överöste han oss med okvädningsord och drog i väg med gruset sprutande om däck och lämnande efter sig ett stinkande avgasmoln. På jordhögarna växte bland annat svartklint *Centaurea nigra*, knippnejlika *Dianthus armeria*, om vilken Erik hellre använder det äldre namnet saronnejlika för att undvika förväxling med klippnejlika, alpslide *Aconogonon alpinum* och praktbetonika *Betonica macrantha*.

Till middag på hotellet bjöds vi kycklingspett med potatisgratäng, och i den ljumma kvällen kunde man umgås ute i trädgården efter att ha gjort upp räkningen med hotellet för kost och logi och med Eva för exkursionsledning.

Det var mulet på onsdagen men fortfarande varmt när vi startade norrut för sista dagens exkursioner. Vi körde genom Linköping till Gistad, halvvägs till Norrköping, för att vid Fridtuna bese trädgården till en nu försvunnen banvaktsstuga. På väg dit noterade vi, än en gång, taklosta *Bromus tectorum*. Kvarstående i trädgården, alldeles invid järnvägen förstås, kunde vi studera doftschersmin *Philadelphus*

coronarius, eventuell sydäppelros *Rosa micrantha*, i så fall ny för Östergötland, blekspirea *Spiraea × rubella*, silvrig höstanemon *Anemone tomentosa*, borst- och studentnejlika *Dianthus barbatus* respektive *Lychnis chalconica* och, sist men inte minst, gräsiris *Iris graminea*. På nästa lokal, Fyrby i utkanten av Norrköping, handlade det om nutida övergivna trädgårdar; fastigheterna hade exproprierats och husen rivits. Där anslöt norrköpingsbotanisten och ornitologen Tommy Tyrberg, som hade inventerat i området. Under överhängande regnhot beskådades bland annat jättetreblad *Trillium chloropetalum*, buskmagnolia *Magnolia sieboldii* och gordonschersmin *Philadelphus lewisii* tills det blev dags att åka vidare för att hinna med Kolmården före hemfärden.

Vid Marmorbruket, på ovasidan av det gamla stenbrottet, parkerade vi och åt lunch innan vi vandrade runt i de kalkpåverkade, frodiga och därmed artrika markerna. Redan vid vår ganska korta vandring radade vi upp sådana trevliga arter som långbladig spåtistel *Carlina vulgaris* ssp. *stricta*, skogsvicker *Vicia sylvatica*, purpurknipprot *Epipactis atrorubens*, flentimotej *Phleum phleoides*, stäppfibbla *Pilosella cymosiformis*, bergjohannesört *Hypericum montanum* och grusslok *Melica ciliata*, ett gräs med utpräglad östlig utbredning i vårt land. Det hela kröntes av den vackra rariteten buskvicker, *Vicia dumetorum*, i finaste blomning.

Några av oss – lämpligt nog hela bilbesättningar – tyckte att det var så fint i Kolmården att vi valde att avsluta exkursionen med en lite längre vandring där, trots att det föll ett glest men inte

En välbehövlig fikapaus

så besvärande regn. Vår promenad ner till och utmed stranden tillförde bland annat murruta *Asplenium ruta-muraria*, massor av vackert skimrande grusslok på strandklipporna och ett kanske 50 meter långt bestånd av buskvicker i skogsbrynet mot slänten. Det blev för oss en fin avslutning, innan vi anträdde den långa hemfärden, till en början i ösregn.

Exkursionsledarna och de flesta deltagarna drog vidare till Norra hamnen i Norrköping, varifrån kan noteras trädgårdsmålla *Atriplex hortensis*, krydd-

krassing *Lepidium sativum*, färgsporre *Linaria maroccana*, gyllenlack *Cheiranthus cheiri*, åkernejlika *Vaccaria hispanica*, hjärtstilla *Leonurus cardiaca*, odört *Conium maculatum*, äkta blåfibbla *Pilosella praealta* ssp. *praealta* och revig dito ssp. *bauhinii*, samt slutligen flockarun *Centaurium erythraea* och gulkavle *Alopecurus aequalis*. Anders och Erik avtackades för allt nedlagt förberedelsearbete och en väl genomförd exkursion, till vilken de dessutom ordnat med ett strålande väder.

Vattenveronika återfunnen i Bohuslän

Ingemar Jonasson

Berglärkan 55, 426 69 Västra Frölunda, ingemar@berglarkan.se

Den 9 juni i år steg jag ur bilen vid Regårds myrar ungefär mitt på Tjörn för att se om vägkanterna hade något trevligt att erbjuda i floraväg. Det hade de!

Jag hade inte gått långt förrän jag upptäckte en massförekomst av en halv-meterhög, vackert blåblommig växt på ett dikesavsnitt. Jag såg genast att jag aldrig tidigare hade sett växten, men nästan samtidigt dök ett namn upp ur det undermedvetna: vattenveronika, *Veronica anagallis-aquatica*! Denna tveksamt vetenskapliga bestämning visade sig vara helt riktig, och jag fann också att det här var det andra fyndet i Bohuslän. Det första gjordes i Långelanda socken 1863, där växten emellertid aldrig har återfunnits.

Växtplatsen ligger utefter vägen mellan Sibräcka och Skedet, ungefär 300 meter öster om avtagsvägen till ”Heås Återvinningscentral”. Här växer vattenveronikan i täta bestånd på en sträcka av 100 meter i det norra vägdiket, och mera glest och med mindre exemplar i båda vägdikena ytterligare ett par hundra meter längre österut. Jordmånen är finsand med inslag av skalgrus.

Den som tycker om veronikor bör besöka platsen. Här finns också dyveronika *V. scutellaria*, bäckveronika *V. beccabunga*, teveronika *V. chamaedrys* och ärenpris *V. officinalis*.

Med tanke på beståndets storlek och omfattning bör växten ha funnits på plats rätt länge. Jag besökte emellertid lokalen flera gånger under arbetet med Bohusläns flora i slutet av 1990-talet utan att upptäcka

Vattenveronika, *Veronica anagallis-aquatica*

någon vattenveronika. Detsamma gäller Erik Ljungstrand. Det är därför troligt att arten har etablerat sig i diket efter denna tid.

Intressant i sammanhanget är Erik Ljungstrands återupptäckt av dikesveronika, mycket lik vattenveronika, på Klåverön 2009. Den upptäcktes ursprungligen på ön 1893 men finns därefter inte angiven från platsen förrän återfyndet 2009, trots att diket där veronikan växer korsas av en livligt trafikerad större stig.

Vattenveronika är vanlig i Danmark och även i Västergötlands kalkområden. Utöver tjörnfyndet finns bara två förekomster på Västkusten, i södra Halland.

Kantdunört – ett oväntat fynd i trädgården

Börje Wernersson (text och bild)

Heljereds Byväg 13, 428 36 Källered, borje.wernersson@gmail.com

Förra årets långa sommarvärme och nederbördsrika höst hade stor påverkan på trädgårdars gräsmattor. Gräspartier torkade och dog ut och flera ettåriga opportunisterna tog chansen och tog för sig av gräsmattans nya utrymme. Ett flertal annueller grodde och började blomma redan under hösten (bergbräsma) eller under våren-försommaren i år som sparv-näva, duvnäva, styvmorsviol, värklynne för att ta några exempel.

Helt otippat dök även den perenna och ovanliga växten kantdunört *Epilobium tetragonum* upp i vår gräsmatta på landet norr om Varberg. Denna *Epilobium*-art har fläckvis förekomst i södra Sverige med bara ett 30-tal rapporter från Halland sedan år 2000 i Artportalen, varav endast en från Varbergs kommun. Flertalet av förekomsterna är i södra Halland.

Kantdunört känns igen på sina nedlöpande bladbaser, sin fyrkantiga stjälek och oftast halvöppna blomma på långt fruktskaft.

Den söndertorkade gräsmattan krävde nysådd av gräsfrön med mycket försenad gräsklippning som följd. Detta blev kantdunörten räddning. Ett problem för den ene blir en möjlighet för den andre som man brukar säga. Det gäller verkligen vinnaren kantdunört som efter avslutad blomning kommer att flyttas till gräsklippningssäker del av trädgården så vi kan njuta av den även kommande år.

Kantdunört *Epilobium tetragonum*

Jubileumsexkursion till Älgön 23 maj

Inger Olausson (text)

Sundsbyvägen 101, 471 93 Kållekärr, ingerola@telia.com

1919 var ett händelserikt år: spanska sjukan härjade, fotbollsklubben Valencia CF bildades, relativitetsteorin prövades och bekräftades, Versaillesfreden under-tecknades, systembolaget fick monopol på spritförsäljning, läskedrycken Pommac lanserades och Botaniska Föreningen i Göteborg bildades.

Älgön är den plats dit föreningen gjort flest exkursioner genom åren, den första 29 maj 1921. Deltagarna åkte dit med ångbåten Glan från Göteborg. I Svensk Botanisk Tidskrift från den tiden kan man läsa: "Färden räknade trots mycket ogynnsamma väderleksförhållanden 30 deltagare". 8 juni året därpå var det dags för ett återbesök: "Färden, som företogs av medlemmar med damer, räknade 24 deltagare, och ändamålet med densamma var att komplettera de iakttagelser, som gjorts under exkursionen den 29 maj 1921, varvid endast en mindre, om också särdeles givande del av ön hann besökas."

Vi följde i deras fotspår men åkte med Västtrafiks MS Drott från Rökan på Instön. På Rökan växer västkustarv som vi tittade på i väntan på båten. Dagens exkursionsledare var Erik Ljungstrand och Kenneth Bergerson och vi var 16 personer som steg upp i ottan för att följa med.

Älgön består till stor del av grönstensarten norit som brutit sig igenom gnejsberggrunden. Bergartens basiska karaktär i kombination med skaljordsavlagringar har gett upphov till

Rutlåsbräken *Botrychium matricariifolium* (syn. *B. ramosum*) Foto: Johan Grudemo

en mycket artrik flora, över 500 kärlväxter har noterats härifrån.

Förutom sin vackra natur är Älgön också känd för sina ilska tanter. Vi råkade ut för en efter en kort promenad när vi

jämförde rundhagtorn och trubbhagtorn. Hon tycker inte om att det varje år dyker upp botanister som trampar ner gräs och blommor.

Vi fortsatte till vackra hagar där vi bland annat hittade bokarv, stor sommarvicker, hårkörvel, vårvicker, slankstarr, brokförgätmigej och backförgätmigej. Längst upp i hagen fanns en artesisk damm, vilket innebär att det finns en källa under grundvattennivån där marken är baserad på en så tät jordart att grundvattnet inte tränger igenom jorden utan skapar tryck under jordytan. Om man gräver ett hål på lämpligt ställe pressas vattnet upp. Det hade man gjort förra sommaren och dammen sinade inte trots torkan. Vid

dammen såg vi vattenmöja, blåsstarr, blågrönt mannagräs och källarv.

Därefter kom vi in i en av öns lundavdelningar. Där fanns många fina växter: sårläka, hässlebrodd, stinksyska, skogsvicker, bredskäftad fläckmaskros, skogsbingel, ormbär, tandrot, vätteros, trolldruva, nästrot, lundelm, långsvingel, ormtunga, tvåblad och vispstarr. 1921 års exkursion hittade här rutlåsbråken: ”*Botrychium ramosum* är funnen på åtskilliga ställen i Sverige från Skåne till Västerbotten, men torde överallt vara sällsynt. För Bohuslän synes den ej tidigare vara uppgiven. Den växte på Elgön på ett ganska begränsat område i ett flertal exemplar.”

Fika på toppen av Älgön i ett gammalt skyttevärn från andra världskriget

Foto: Inger Olausson

Efter mycket letande hittade vi till slut två stycken rutlåsbräken, bland några ovanligt stora exemplar av månlåsbräken.

Vi närmade oss nu högsta toppen på ön, 96 meter över havet, men strax innan fanns ytterligare en damm och i den växte både rödlånke och grodmöja. Tiggarranunkel växte alldeles bredvid dammen.

Uppre på toppen finns ett gammalt skyttevärn från andra världskriget. Där kunde vi klättra ner och fika i lä från den friska västliga vinden. Vi hade utsikt över en klippoxel som växte på kanten av värnet. Där fanns också stora mattor av mjuknäva blandat med styvmorsviolier.

På vår väg mot heden såg vi förutom väldigt fina stengårdsgårdar, sötvedel, vildlin, backlök, lundtrav, sylnarv och backglim. På en växt fanns majbaggelarver som väntade på lift. Honorna gräver hål i marken där de lägger ägg. När äggen kläckts kryper larverna upp i blommor och väntar på nektarsökande bin. De hakar fast på biet och följer det till boet där de lever på det solitära biets förråd av nektar och pollen.

Majbaggelarver som väntar på lift

Foto: Lasse Johnson

Eftersom vi inte hade det så lyxigt som på 1920-talet med en egen ångbåt som väntade fick vi lite bråttom när vi väl kommit fram till heden, vi ville ju inte missa sista båten från ön så vi fokuserade enbart på hedjungfrulinet som Erik hittade där för sju år sedan.

Sen bar det av neråt, det var lite halt och oländigt, dessvärre ramlade en av deltagarna och slog sig rejält. Som tur var hade vi en Älgöbo med som kunde kalla på en elmoped för transport till färjan. MS Drott blev informerad om olyckan och väntade tills vi kom fram något försenade.

Det hade funnits en ide om att vi skulle ha exkursionen i tidstypiska kläder från 1920-talet. Efter att ha inspekterat mormors kängor från den tiden är jag tacksam att det inte blev så; då hade nog många av oss halkat!

Mormors kängor hade varit mindre lämpliga att exkurrera i

Foto: Inger Olausson

Botanik på internet

Börje Wernersson

Heljeredes Byväg 13, 428 36 Källered, borje.wernersson@gmail.com

Ett flertal källor med botaniktema finns tillgängliga på internet. Frågan är vem som söker och vad man söker efter. Denna artikel tar upp dessa frågor kortfattat och presenterar ett urval av dessa källor.

Facebook (FB)

Den som har liten eller ingen kunskap om växters namn, men även mer kunniga, har stor hjälp av botanikgrupper med olika inriktning på FB. Den största nationella gruppen, **Vilken växt** (över 30.000 medlemmar), är nationell och tar upp alla typer av vilda/odlade kärlväxter, inklusive de i andra länder. Gruppen är därför något ”spretig” och ibland förvirrande på grund av alla förslag/gissningar om vad en avbildad växt heter. Ett flertal personer med expertkunskap hjälper till med korrekta svar. Det gäller dock att veta vem som har denna kunskap vilket kan vara svårt för den oinsatte.

På nationell nivå finns även grupperna Svensk Botanik, Floraväktarna, Los

Bild 1. Botanik i Väst

Adventivos (expertgrupp), Låsbräkenridarna, Växtkalendern – en del av Naturens kalender, med flera.

Här på västkusten har vi den enda regionala gruppen (Dalsland, Bohuslän, Västergötland/Göteborg och Halland), Botanik i Väst (bild 1), som har över 1300 medlemmar. Gruppen fokuserar på vilda/förvildade kärlväxter och har gott renommé. Föreningarnas exkursionsprogram och föreläsningar publiceras också i denna grupp.

På lokal nivå finns fler grupper som Ölands Flora, Skånes Blommor, Jämtlands Botaniska Sällskap, Botaniska Sällskapet i Stockholm, Vilda Växter i Västmanland.

I dessa FB-grupper samarbetar experter och amatörer på ett vägvinnande och snabbt sätt. En stor kunskapskälla för den okunnige men blomintresserade.

Fotoidentifikation av växter

För den okunnige är växtidentifikation av foton en tilltalande idé. Ett flertal appar (PI@ntNet, Plantsnap med flera) har utvecklats så här långt, dock ingen för enbart svenska förhållanden. Tillförlitligheten är därför tveksam med frekventa felbestämningar som följd och vissa arter går inte att artbestämna på bild. Dessutom är namnen på latin/engelska och svenska namn saknas än så länge i dessa appar. De behöver mer utveckling av dessa och en anpassning

till våra förhållanden för att de skall bli riktigt användbara. FB är än så länge ett mer pålitligt alternativ att snabbt får rätt artbestämning av en fotad växt.

Interaktiva appar för artbestämning

Det finns en interaktiv app, Digiflora, för artbestämning av växter i Sverige (cirka 2000 arter) som bygger på inmatning av ett antal växtkaraktistika.

En liknande, interaktiv app, Vilken växt?, för bestämning (blomfärg, form) av de vanligaste växterna i Västsverige, utvecklad av Evastina Blomgren med flera, finns för iPhone/iPod.

Virtuella Floran

Denna flora är pionjären i svensk, digital botanik. Den utvecklades av expertbotanister på Naturhistoriska Riksmuseét i Stockholm och publicerades 1996. Denna mycket använda flora omfattar över 2000 vilda/förvildade kärlväxter i Sverige. Den har enkla och bra

artbeskrivningar med särskild information hur man skiljer närstående arter från varandra och kulturhistorisk information. Däremot bygger utbredningskartorna på över 50 år gamla data (Hultén) och uppdateringar är sporadiska (bild 2).

Wikipedia

Denna producentoberoende informationskälla innehåller information om en enorm mängd växter globalt, inklusive de i vårt land. Denna källa är väl uppdaterad på senaste systematiken och har växtbeskrivningar som liknar de i Virtuella floran. Wikipedia är också rikt på bildmaterial.

Dyntaxa och SKUD

Om man är intresserad av nuvarande, ”officiella” växtnamn (svenska/vetenskapliga) är **Dyntaxa** (fokus på vilda växter) och **SKUD** (fokus på odlade växter) viktiga källor för uppdaterad information.

Artportalen

Vill man veta var olika växter finns i vårt land i nutid är Artportalen (Artdatabanken) den lämpligaste källan. Om man inte är registrerad användare (krävs för att kunna lägga in data), kan man söka på olika växter och deras utbredning i Sverige och få ofta precisa svar (gps-koordinater) på växters utbredning. Denna informationskälla används av såväl amatörer, experter som myndigheter. Artportalen är även uppbyggd för andra organismgrupper som fåglar och svampar. Ett problem med Artportalen är kvalitetssäkringen då den innehåller många felbestämda arter (bild 3).

Bild 2. Den virtuella floran

Den Botaniska Skattkammaren

Thomas Karlsson och Torbjörn Tyler, två av Sveriges skickligaste växtsystematiker, introducerade denna kunskapsbank för några år sedan, med fokus att tillhandahålla uppdaterade bestämningsnycklar för olika växtsläkten (vilda/odlade). Denna resurs är under kontinuerlig utbyggnad och är ett viktigt komplement till befintliga florer som Krok & Almqvist. Den bygger på latinska namn och har nyligen fått ett register med de svenska släktnamnen för att underlätta arbbestämningen. God kunskap om växtkaraktärer behövs för att kunna använda denna källa. Layouten är inte tilltalande och har uppenbarligen inte haft hög prioritet för de ansvariga.

Botaniska hemsidor

Vill man veta mer om olika botaniska föreningars verksamheter finns hemsidor att tillgå. Botaniska Föreningen i Göteborg (www.bfig.se) och Västergötlands Botaniska Förening (www.vbotaniskaforening.se) är två sådana där man kan se vilka exkursionsprogram föreningarna erbjuder som exempel. En mycket aktiv och lättillgänglig hemsida tillhandahålls av Ölands Botaniska Förening.

GPS-appar

När man inventerar växter eller vill leta upp en växt på en känd lokal, är en GPS "ett måste". Det finns både kostnadsfria appar och sådan som man måste betala för tillgängliga. Ett exempel är appen SWEREF99 där man med god träffsäkerhet får växtplatsens koordinater (till exempel RT90-systemet) som man kan skicka som ett SMS/e-brev till sig själv eller andra. Dessutom kan man mata

Bild 3. Artportalen

in koordinaterna för en känd växtlokal och med GPS-apparaten söka upp denna.

Slutkläm

Den yngre generation som nu växer upp är vana vid att utnyttja digital information på internet. Så är även många äldre, men alla är tyvärr inte bekväma med att använda internet, inte minst sociala medier som Facebook.

För våra botaniska föreningar är det viktigt att vara digitalt aktiva för att fånga upp det stora botanikintresse som finns hos allmänheten.

Läkemalva funnen i strandsump på Styrösö

Erik Ljungstrand (text)

Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås

Läkemalva *Althaea officinalis* är en sedan gammalt välkänd, fullt inhemsk växt i vårt sydvästra grannland Danmark, där den oftast växer i näringsrika strandsumpar dominerade av bladvass *Phragmites australis*, ej sällan med inslag av strandtistel (strandmolke) *Sonchus palustris*. På detta sätt har jag sett den växa på åtskilliga lokaler på de danska öarna, bland annat vid Aalholm Slot på Lolland. Hos oss i Sverige har läkemalvan däremot tidigare endast uppträtt som ruderatväxt, men som sådan är den påträffad på åtskilliga lokaler i nästan alla landskap i Göta- och Svealand, samt därtill (för mer än 100 år sedan) i Medelpad.

År 2010 upptäckte dock Nils-Arvid Andersson en stabil förekomst av läkemalva i Flommen utanför Falsterbo (Svensson & Andersson 2010), där allt tyder på att det rör sig om fullständigt spontan (men säkerligen även nutida) invandring från Danmark. År 2015 hittades så en liknande förekomst av Åke Rühling vid Källarholmen nordöst om Mönsterås, även den i en strandsump, men det stora avståndet till naturliga lokaler i Danmark gör det här mindre troligt att läkemalvan har hittat hit helt på egen hand, utan det synes mig mera sannolikt att denna förekomst härstammar från någon trädgård i Mönsteråstrakten.

Lördag 3 augusti 2019 var jag ute på Donsö och Styrösö, tillsammans med Kenneth Bergerson och Uno Unger,

Läkemalva *Althaea officinalis*

På vidstående sida kan man se läkemalvan på närmare avstånd. Foto: Uno Unger

för att kontrollera några högintressanta gräsfynd som hade gjorts av Lars Ferm. Vi kom därvid att passera förbi den sedan åtskilliga år tillbaka kända, mycket rika förekomsten av strandtistel på Styrösös östra strand i viken söder om vägbanken ut mot Långesandsholmen. Vi kunde konstatera att strandtisteln tycktes trivas alldeles utmärkt i denna strandsump, där den blir allt mer utbredd och framträdande. Precis när vi skulle lämna strandsumpen för att gå vidare fick jag syn på en stor, vackert rikblommande rugge av läkemalva; Uno

såg den förmodligen ungefär samtidigt, medan Kenneth var några steg länge bort. Läkemalvan förekom blott i ett enda individ, men det rörde sig om ett mycket högrest och rikt förgrenat exemplar, med fjorton kraftiga mer än meterhöga skott, alla väl försedda med utslagna blommor.

Till skillnad från tidigare förekomster av läkemalva i Göteborgstrakten (jag har själv tidigare funnit den såväl på flera soptippar som i närheten av trädgårdar där den odlats) växer denna planta i sin fullständigt naturliga miljö, och vid spejande i trädgårdarna på östra Styrso

lyckades vi inte få syn på vare sig någon läkemalva eller någon trädgård där det verkade troligt att den skulle ha funnits i odling. Möjligen kan det därför här röra sig om en spontan invandring, med en flytande fruktkapsel som följt strömmen norrut från de danska öarna, men då avstånden till närmaste kända naturliga förekomster är en hel del större på Styrso än vid Falsterbo får denna förklaring här anses ha svagare underlag.

Citerad litteratur

Svensson, R. & Andersson, N.-A. 2010: Läkemalva – spontan invandrare i Skåne? -- Bot. Not. 143(4): 5-6.

Svar på Börjes växtnötter: ormröt, orkidéer, snödroppe, vass, bok.

Timjan i övre Masthugget

*Kerstin Bäckdahl*¹ (text och foto), *Erik Ljungstrand*² (text), *Johan Svedholm*³ (text) & *Birgitta Herloff*⁴ (text)

¹ Sjömansgatan 20B, 413 15 Göteborg, kerstin.backdahl@gmail.com

² Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås

³ Paradisgatan 25A, 413 16 Göteborg, johan.svedholm@kustobsar.se

⁴ Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

Här berättar Kerstin, Erik, Johan och jag (Birgitta) om fyndet av kaskadtimjan *Thymus longicaulis* i övre Masthugget.

Kerstin:

Jag är en botanikintresserad systemvetare, som bor i ett landshövdingehus byggt 1918 i Övre Masthugget, ett stenkast från Slottsskogen!

Min väg ner till sta'n går oftast via August Kobbs trappor eller Sjömansgatan. Men en dag i midsommarveckan rundade jag istället huset och gick Eldaregatan norrut. Där fann jag en timjanplanta i kanten av den gamla förträdgården (numera bara gräsmatta). Aldrig sett den tidigare trots att jag bor så nära! Kanske var gräsklippningen mer skonsam i år? Att det var timjan kände jag på doften, men i övrigt såg den inte ut "som vanligt". Tog en bild och tänkte kolla upp den när jag kom hem igen.

Letade i mina floror och googlade - kanske kryddtimjan? La upp några bilder i Facebookgruppen Botanik i Väst. Bästa svaret: "Finns många mycket svåridentifierade arter i det släktet. Om den kan anses förvildad så bör den definitivt pressas så att den kan granskas

noga av någon expert." Via en god vän skickade jag ett pressat exemplar till en expert, som svarade: "Verkar vara ett klurigt fall". Drog med min granne, som är trädgårdsmästare, till Eldaregatan. Hon tittade på mig och skrattade – "har du inte sett den förrän nu, den har funnits där ett par tre år". Hon ansåg att det var en aromatisk variant av kryddtimjan *Thymus vulgaris*. Då letade jag i Västergötlands flora och såg att Birgitta Herloff rapporterat *Thymus vulgaris* från Stora Förö 1995. Birgittas namn kände jag igen från tidningen Calluna, så jag ringde henne. Glad och trevlig svarade hon direkt "tycker att du skall maila Erik Ljungstrand". Och det gjorde jag...

Erik:

Jag uppsökte igår kväll Eldaregatan "13-3" (vid fastigheten Sjömansgatan 20D) på övre Masthugget och hittade där lätt efter din beskrivning förekomsten med timjan i kanten av den klippta gräsmattan mot den mur som avgränsar fastigheten gentemot Eldaregatan. Redan från dina bilder hade jag insett att det inte kunde vara fråga om någon av de mera välkända arterna i Norden, och

Kaskadtimjan *Thymus longicaulis*

detta besannades helt vid mitt besök; din timjan såg inte alls ut som något jag kände till tidigare! Under denna förmiddag har jag ägnat mig åt att försöka få fram ett vetenskapligt namn på den, med hjälp av "Flora Europaea", "The European Garden Flora" med flera större floraverk samt inte minst jämförelser med det ytterst omfattande herbariematerial som finns i Herbarium GB, vilket tillhör Göteborgs universitet. Jag har nu kommit fram till att det nog måste röra sig om kaskadtimjan *Thymus longicaulis* C. Presl, en "svår" art (med omfattande inomartsvariation!), huvudsakligen utbredd i Medelhavsområdet men med utpostförekomster på Balkan, i de södra Alpländerna samt södra Frankrike. Kaskadtimjan är aldrig tidigare uppgiven från Sverige, nej, inte ens från Norden, så detta fynd kommer säkerligen att "väcka intresse" bland botaniskt intresserade från när och fjärran!

Johan:

Eftersom jag jobbade hemifrån den 19 juni så bestämde jag mig för att gå en lunchpromenad i Slottsskogen och gick därför längs August Kobbsgatan från mitt hem på Paradisgatan. När jag gick förbi Eldaregatan fick jag syn på en växt jag inte lagt märke till förr, trots att jag ofta passerar området. Den växte i stenvuren till terrassen längs huset, och föreföll inte vara planterad där.

En närmare inspektion avslöjade att det rörde sig om en timjan, men av en typ som jag inte alls kände igen. Framför allt var det bladformen som avvek från våra inhemska och "normalt" förvildade arter. Jag rafsade åt mig några kvistar som belägg och fortsatte min promenad. Väl hemma igen öppnade jag väskan, som vid det här laget doftade som en välkryddad stek, och försökte fördjupa mig i artbestämningen trots att mitt förvärvsarbete pockade på uppmärksamhet (vid sådana här tillfällen

brukar jag emellertid försöka intala mig själv att artbestämning räknas som fortbildning för en biolog). Jag kunde snart konstatera att min litteratur hemma samt, nästföljande dag, även den på kontoret inte var tillräcklig gällande utländska timjanarter. Den skarpkantade stjälken och hårligheten stämde bäst in på stortimjan, men bladformen var ju helt fel. Efter ett antal tämligen oseriösa googlingsförsök var det närmaste jag kom underarten stäpptimjan *Thymus pulegioides* ssp. *pannonicus*, vilken verkade stämma hyfsat i bladform. Även om jag kände att detta behövde utredas ytterligare så nöjde jag mig tillsvidare med denna preliminära bestämning, rapporterade som stäpptimjan med ”artbestämning osäker” på Artportalen och pressade beläggen. Dessa hamnade sedan i de växande högarna på mitt skrivbord som jag länge tänkt deponera på lämpligt offentligt herbarium, men som inte hunnits med i vanlig ordning...

I slutet av sommaren fick jag dock besked från både Erik Ljungstrand och Uno Unger att de hade varit och kikat på växten, och att den förstnämnde bestämt den till kaskadtimjan – första fyndet i Sverige! Detta tack vare att Kerstin Bäckdahl, som hittat samma växt i princip samtidigt som jag, hade lite mer handlingskraft och fick ut informationen så att växten blev bestämd.

Birgitta:

Jag får ibland frågan: ”Vad har du hittat i år i bostadsrättsföreningen Masthugget? Svaret i år är: ”Ingenting alls!”. Området är osedvanligt välrensat och ingenting nytt har dykt upp. Jag får vara glad åt att vildpersiljan lyckats gömma sig i ett

Kaskadtimjan *Thymus longicaulis*

buskage på gården, att maskrosorna börjar titta upp igen och att rabatterna i våras var översållade av nagelört.

Men inte så långt hemifrån mig gjorde Kerstin Bäckdahl ett fynd som ni väl läst om ovan. Kerstin ringde mig och så följde telefonsamtal och mailväxling mellan henne och mig. Erik Ljungstrand kopplades in och likaså Johan Svedholm (som hade lagt in en osäker timjan på Artportalen). Det hela var mycket spännande. Som vi hoppats och trott lyckades Erik bestämma den väldoftande och vackra växten. Gunilla Tochtermann och jag åkte upp för den långa backen söndagen den 11 augusti. Och fick se kaskadtimjan.

Kaskaden på Masthuggets höjder gjort artjägarinnan så nöjder:
att fastän rätt lytt
få se något nytt
det tillhör ju sommarens fröjder.

Manusstopp för Calluna (4) 2019

Manuskript till Calluna häfte 4, 2019 skall vara redaktionen tillhanda senast 15 november. Mejla helst ditt manuskript som oformaterad wordfil, bilder i JPEG och tabeller i excel som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com.

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg tel. 031 - 12 23 90.

Ring gärna i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands flora, 743 sidor	200:-
Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Floran i Habo kommun, 256 sidor	150:-
Botaniska besöksmål i Västergötland, 294 sidor	200:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och orbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:-
Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med medlemsrabatt för	75:-

Innehåll

- 1 Lindqvist, B. Ordföranden i VBF har ordet
- 2 Inbjudan till BFiG 100 år
- 3 BFiG:s program för perioden september 2019 – februari 2020
- 4 Börjes blomkluringar
- 5 Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2019 (del 2)
- 6 Lindqvist, B. Artrika vägkanter i Falköpingstrakten
- 8 Hansson, K. Hökfibblor ”söder om landsvägen”
- 11 Börjes växtnötter
- 12 Bergerson, K. Östgötaexkursionen 2019
- 20 Jonasson, I. Vattenveronika återfunnen i Bohuslän
- 21 Wernersson, B. Kantdunört – ett oväntat fynd i trädgården
- 22 Olausson, I. Jubileumsexkursion till Älgön 23 maj
- 25 Wernersson, B. Botanik på internet
- 28 Ljungstrand, E. Läkemalva funnen i strandsump på Styrso
- 30 Bäckdahl, K. m.fl. Timjan i övre Masthugget
- 33 Manusstopp för Calluna
- 33 Föreningarna säljer

Framsidan: Artrik vägkant. Se sidorna 6-7. Foto: *Birgitta Lindqvist*

Ovan: Vattenveronika i ett blött dike. Se sidan 20. Foto: *Ingemar Jonasson*